

УДК 657.1

DOI 10.18372/2786-5487.1.17693

Бірюк Олена Григорівна

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна

biriuk.olena@kneu.edu.ua

Коцупатрий Михайло Миколайович

кандидат економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна

apk_kneu@ukr.net

Гливенко Валентина Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

glivenkovv@meta.ua

ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Анотація. Розглядається порядок і методика відображення в бухгалтерському обліку формування статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах. Запропоновано варіант облікового відображення формування статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах в два етапи: реєстрація статуту фермерського господарства (і розміру статутного

капіталу та часток членів у статутному капіталі) при державній реєстрації як суб'єкта господарювання (юридичної особи) і формування статутного капіталу вкладками (внесками) членів фермерського господарства.

Ключові слова: фермерське господарство, формування статутного (складеного) капіталу, вклади (внески) членів фермерського господарства.

Annotation. The order and methodology of reflecting the formation of statutory (contributed) capital in agricultural farms are being considered in accounting. A two-stage approach to the accounting representation of the formation of statutory (contributed) capital in agricultural farms is proposed: registration of the farm's charter (including the amount of statutory capital and members' shares in the statutory capital) during state registration as a business entity (legal entity), and the formation of statutory capital through contributions made by the members of the agricultural farm.

Key words: agricultural farm, formation of statutory (contributed) capital, contributions made by members of the agricultural farm.

Актуальність теми. Сільське господарство України як специфічна галузь її економіки має важливе значення як для забезпечення продовольчої безпеки країни, так і для отримання валюти від реалізації продукції галузі та її переробки на зовнішніх ринках.

Технологічні особливості виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції (особливо продукції садівництва, виноградарства, ягідництва, вирощування грибів тощо) вимагають значних затрат праці, особливо при збиранні продукції. Водночас вирощування сільськогосподарських культур і тварин в гірських районах і поліських територіях країни може здійснюватися невеликими підприємствами, створеними на базі окремих сімей або родин. Таким чином, фермерські господарства є об'єктивно необхідними для господарської діяльності в аграрній галузі країни.

Фермерські господарства як суб'єкти господарської діяльності відіграють важливу роль як для працевзабезпечення населення у відповідних регіонах країни, так і для виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції як для внутрішнього ринку, так і для постачання на експорт. Водночас, фермерські господарства відіграють і важливу соціальну роль у стабільному розвитку країни. Фермерські господарства відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» [1] створюються як юридичні особи, так і без статусу юридичної особи – сімейні фермерські господарства.

Мета дослідження. Виходячи із вищевикладеного виникає об'єктивна необхідність у систематизації і узагальненні порядку формування статутного (складеного) капіталу фермерських господарств та методики відображення цього процесу в системі бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Фермерське господарство утворюється за рішенням установчих зборів його засновників. Засновниками фермерського господарства можуть бути фізичні особи, які досягли 18-річного віку.

Рішення установчих зборів засновників про утворення фермерського господарства оформлюється відповідним протоколом, яким і затверджується статут фермерського господарства. Найменування фермерського господарства має містити інформацію як про його організаційно-правову форму господарювання, так і про власну назву (наприклад, «Фермерське господарство «Світанок»).

На підставі проведених досліджень ми вважаємо, що кожне фермерське господарство має розробляти свій власний статут фермерського господарства. Такий статут конкретного фермерського господарства має відповідати вимогам п.4 ст. 57 Господарського кодексу України – має вказуватися вклад до статутного (складеного) капіталу та частки кожного члена фермерського господарства у статутному (складеному) капіталі, порядок створення резервного капіталу, порядок нарахування дивідендів та інші обов'язкові положення, передбачені вимогами чинних законодавчих актів [2].

Однією із головних вимог для державної реєстрації фермерського господарства є наявність у його засновників земельних ділянок або земельних ділянок, взятих в операційну оренду, державної, комунальної чи приватної власності.

Утворене фермерське господарство підлягає державній реєстрації у загальновстановленому порядку.

Після державної реєстрації фермерського господарства його засновники вносять вклади до статутного (складеного) капіталу у порядку, строк та розмірах, визначених установчими зборами засновників фермерського господарства та Статутом конкретного фермерського господарства. Після цього засновники фермерського господарства набувають статусу членів фермерського господарства, відповідних прав та обов'язків, передбачених законодавством та статутом фермерського господарства. У статуті фермерського господарства зазначається відповідальність членів за порушення зобов'язань щодо сплати вкладів до статутного (складеного) капіталу та передбачених цільових внесків.

Статут є установчим документом фермерського господарства.

Для забезпечення статутної діяльності фермерське господарство формує згідно Закону України «Про фермерське господарство» складений капітал. Водночас Господарський кодекс України передбачає, що суб'єкти господарювання (юридичні особи) для забезпечення своєї діяльності створюють статутний капітал. У статутах фермерських господарств також вказується статутний капітал. Цивільний кодекс України також виділяє економічну категорію «складений капітал» [3].

Необхідно зауважити, що у Законі України «Про фермерське господарство» поняття «складений капітал» наводиться у двох трактуваннях: один раз – як внески (вклади) засновників фермерського господарства до складеного капіталу при створенні фермерського господарства і другий раз – як активи фермерського господарства, що включають і вироблену господарством готову продукцію. Така

невідповідність підходу у законодавчих актах про поняття «складений капітал» вимагає додаткових досліджень з метою приведення законодавчих актів, особливо Закону України «Про фермерське господарство», до єдиного трактування і тлумачення цієї економічної і юридичної категорії.

Проведеними дослідженнями встановлено, що фермерські господарства як суб'єкти господарської діяльності відповідно до Господарського кодексу України і Цивільного кодексу України мають формувати статутний капітал.

Водночас необхідно зауважити, що статутний капітал складається із вкладів (внесків) членів фермерського господарства як, наприклад, і статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю, який складається із вкладів учасників товариства.

Таким чином, статутний (складений) капітал фермерського господарства складається із вкладів (внесків) членів фермерського господарства. Вклад (внесок) члена фермерського господарства - це грошовий чи інший майновий поворотний внесок, що вноситься засновником фермерського господарства до статутного (складеного капіталу).

При утворенні фермерського господарства установчі збори його засновників приймають рішення про розміри та порядок внесення засновниками вкладів (внесків) до статутного (складеного) капіталу фермерського господарства. На підставі цього ми вважаємо, що сума вкладів (внесків) засновників фермерського господарства і складають розмір статутного (складеного) капіталу фермерського господарства при його утворенні, тобто в статуті новоствореного фермерського господарства вказуються його засновники та їх вклади (внески) до статутного (складеного) капіталу. Якщо вищенаведена інформація буде відсутня в статуті фермерського господарства, то за рішенням Державної податкової служби України відповідно до Господарського кодексу України члени такого фермерського господарства не будуть мати права на отримання дивідендів. Водночас у рішенні загальних зборів засновників фермерського господарства

необхідно вказувати і термін внесення засновниками вкладів (внесків) до статутного (складеного) капіталу.

З нашої точки зору засновники фермерського господарства є і його першими членами. Засновники фермерського господарства після його державної реєстрації вносять вклади (внески) до статутного (складеного) капіталу та набувають статусу членів фермерського господарства, прав та обов'язків, що встановлені для його членів чинним законодавством країни та статутом фермерського господарства.

Вступ до фермерського господарства здійснюється на підставі письмової зави, що подається голові фермерського господарства. Рішення про прийняття особи до фермерського господарств приймається загальними зборами членів фермерського господарства з урахуванням рекомендації голови фермерського господарства. Фізична особа, яка подала заяву про вступ до фермерського господарства, вносить вклад (внесок) члена фермерського господарства до статутного (складеного) капіталу у порядку, строки та розмірах, визначених відповідно до Статуту фермерського господарства.

В подальшому при функціонуванні фермерського господарства його статутний (складений) капітал може збільшуватися за рахунок вкладів (внесків) нових членів та за рахунок додаткових вкладів (внесків) членів фермерського господарства.

Для обліку статутного капіталу в фермерських господарствах передбачено рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» субрахунок 403 «Інший зареєстрований капітал».

На наш погляд субрахунок 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу» застосовують лише ті юридичні особи, засновники яких відповідно до законодавчих актів зобов'язані внести відповідну суму вкладів (внесків) для формування статутного капіталу після його оголошення до державної реєстрації установчих документів.

На субрахунку 403 за окремими аналітичними рахунками ведуть облік часток (вкладів) кожного члена фермерського господарства в статутному капіталі фермерського господарства.

Облік часток (вкладів) ведуть у грошовій формі персоніфіковано – окремо щодо кожного члена фермерського господарства.

У разі внесення вкладу (внеску) у формі майна або майнового права його грошова оцінка здійснюється головою фермерського господарства у визначеному статутом такого господарства порядку.

Необхідно зауважити, що право користування майном (майнове право), що передається до фермерського господарства його членами як вклад (внесок) до статутного капіталу, оцінюється у визначеному статутом такого господарства порядку.

Як правило – це розмір плати за користування майном, розрахованого за весь строк користування, на який передано таке право.

Передання права користування земельною ділянкою як вкладу (внеску) членами фермерського господарства до статутного капіталу здійснюється відповідно до Земельного кодексу України.

Облік розрахунків з членами фермерського господарства за вкладами (внесками) до статутного капіталу ведуть на рахунку 46 «Неоплачений капітал» субрахунку 462* «Розрахунки із засновниками (учасниками) підприємства за внесками до статутного капіталу».

Водночас первинні документи на внесені членами фермерського господарства як вклад (внесок) до статутного капіталу майна, майнових прав та права користування земельною ділянкою згідно чинного законодавства України зберігаються у фермерському господарстві безстроково.

Кореспонденція рахунків з обліку формування статутного капіталу у новоствореному фермерському господарстві (запропонований варіант) наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Кореспонденція рахунків з обліку формування статутного капіталу у
новоствореному фермерському господарстві (запропонований варіант)**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
1. Зареєстровано розмір статутного капіталу фермерського господарства	462	403
2. Погашено заборгованість членів фермерського господарства за складами (внесками) до статутного капіталу:		
— грошовими коштами	30,31	
— матеріальними необоротними активами*	15 10, 11, 16	462 15
— нематеріальними активами (включаючи майнове право і право користування земельними ділянками)*	15 12	462 15
— цінними паперами	14,35	462
— оборотними матеріальними активами	20, 21, 22, 28	462
— незавершеним виробництвом	23	462
* відбувається обмін активів на корпоративні права – обмін на неподібні активи – НП(С)БО 15 «Дохід»		

Таким чином формування статутного капіталу фермерського господарства здійснюється в два етапи: реєстрація статуту фермерського господарства (і розміру статутного капіталу та часток членів у статутному капіталі) при державній реєстрації як суб'єкта господарювання (юридичної особи) і формування статутного капіталу вкладками (внесками) членів фермерського господарства.

Висновки. Запропонований варіант бухгалтерського відображення процесу формування статутного капіталу у фермерських господарствах враховує вимоги сучасних законодавчих актів і нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку та може використовуватися в практичній діяльності фермерських господарств.

Водночас заслуговують на увагу подальші дослідження щодо економічної сутності категорії «складений капітал» з метою удосконалення редакції Закону України «Про фермерське господарство».

Список використаних джерел

1. Про фермерське господарства: Закон України від 19.06.2003 року № 973-IV. З останніми змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1788-IX від 24.09.2021](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. З останніми змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2849-IX від 13.12.2022](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. З останніми змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2888-IX від 12.01.2023](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.02.2023).